

EIROPAS LATVIEŠU APVIENĪBA

„TRIMDAS DZIESMU SVĒTKU TRADĪCIJA EIROPĀ”

VĒSTURISKS PĀRSKATS PAR DZIESMU SVĒTKIEM UN DZIESMU
DIENĀM EIROPĀ ĀRPUS LATVIJAS NO 1946. LĪDZ 1989.

GADAM

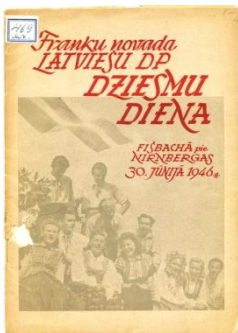
autors: **Aivars Sinka**

www.ela.lv

2013. gada aprīlis, Anglija

„Dīpīšu” laiki

Kaŗam beidzoties, latvieŗiem, kuri palika rietumu pusē no dzelzs aizkara, sākās nometņu laiki. Tiem, kas nebija kaŗa gūstekņi, nometnes sauca par „dīpīŗu” nometnēm (no angļu nosaukuma “Displaced Persons”) un to iemītnieki: „dīpīŗi”. Kaŗa gūstekņi ar laiku arī piebiedrojās „dīpīŗiem”, un tā nu sanāca, ka, pirms iesākās lielā izceļošana uz Angliju, Austrāliju,

ASV un Kanādu, kādi 120 000 Latvijas pilsoņi apmēram 3 līdz 5 gadus pavadīja nometnēs dažādās Vācijas un Austrijas okupētajās zonās.

„Dīpīŗu” kultūras un garīgā dzīve bija raŗīga un vēlēŗšanās turpināt brīvās Latvijas ierastās tradīcijas – spēcīga. Nometnēs dibināja latvieŗu “tautskolas”, korus un tautas deju kopas. Œajās pašās dīpīŗu nometnēs atradās puse no dzīvi

palikuŗajiem komponistiem no 9. vispārējiem latvieŗu dziesmu svētkiem (starp tiem Volfgangs Dārziņŗ, Jānis Mediņŗ un Jāzeps Vītols). Nometnēs atradās arī mums tagad pazīstami komponisti un diriŗenti: Alberts Jērumis, Helmers Pavasars, Bruno Skulte, Tāļivaldis Œeniņŗ, Roberts Zuika un vēl daudzi citi.

Pēdējās kaŗa laika latvieŗu dziesmu dienas Latvijā notika 1943. gada vasarā, bet Œo tradīciju atjaunot izdevās jau 1946. gada vasarā, kad tika rīkotas „Franku novada latvieŗu (DP) dziesmu dienas”, iesākot Fiŗbachas latvieŗu nometnē pie Nirnbergas, bet pēc tam tajā pašā vasarā Baireitā, Ansbachā, Eichŗtetē un Augsburgā. Svētdien, 1946. gada 30. jūnijā, Fiŗbachā pirmā trimdas latvieŗu dziesmu dienu kopkoŗa koncertā piedalījās 650 dziedātāji un 5000 skatītāji.

Franku novada latvieŗu dziesmu dienas. 1946. gada 30. jūnijā

Dziesmu svētku koris Ansbachā, 1946. g. 21. jūlijā

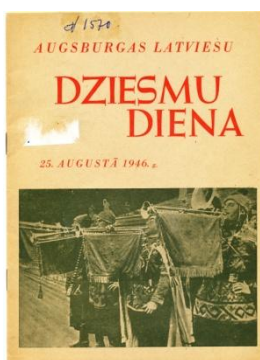

Dziesmu svētki Eslingenā (1947)

Laikā no 1946. līdz 1948. gadam notika veselas 13 dziesmu dienas Vācijā un Austrijā, bet visspilgtākais un vislielākais sarīkojums tomēr bija “Latvieŗu dziesmu svētki Eslingenā” – Œtutgartes pievārtē, vislielākajā latvieŗu centrā. Par Œiem svētkiem varēja uzzināt Latvijas Valsts archīva

sagatavotajā ceļojošā izstādē 2012. gadā. Eslingenā, 1947. gada maijā piedalījās 1000 koristi goda virsdiriģenta profesora Ādolfa Ābeles vadībā un klausītāju skaits bija ap 10 000.

"Visi šie sarīkojumi bija pulcējuši skaistajā vecajā Nekaras pilsētiņā tik daudz latviešu, ka gandrīz katrs otrais pretimnācējs tās ielās bija mūsu tautietis no tuvākām vai tālākām vietām Vācijā, kur vien mīt latvju trimdinieki. Tie bija satikšanās, saprašanās un vienības svētki, kas visiem dalībniekiem paliks atmiņā kā gaišs mirklis mūsu drūmajā ikdienā un cerības stars nezināmā nākotnē. Katrs svētku apmeklētājs dziļi sajuta, ka mēs, no Dzimtenes padzīti un aplaupīti, tomēr vēl esam bagāti ar savu mākslu un kultūru, un ka šī bagātība mums nezdīs" Valdemārs Kārklīšs
1947. gadā žurnālā "Sauksme".

Šie svētki rāda latviešu vēlmi kā tautai sanākt kopā. Nepietika ar nometnes dzīvi un to latviešu saujiņu, kuri tur bija. „Dīpiši”, zaudējuši savu zemi un valsti, meklēja mierinājumu un spēku kopībā, kaut tikai uz dažām dienām, radot pašiem savu Latviju.

Bet Sabiedrotie, vēlēdami ar bēgļu problēmu tikt galā, cik vien ātri iespējams, iesāka izceļošanas akciju, un jau ar 1948. gadu ātri saruka latviešu skaits Vācijā. Pēdējās “dīpišu” dziesmu dienas notika Rotveilā, Dienvidrietumvācijā, 1948. gada novembrī.

Anglijas latviešu dziesmu dienas

Anglijā ieceļojušie latvieši pārņēma stafeti. Iedvesmu atsākt tradīciju deva komponists Alberts Jērums. Sapulcē 1948. gada martā, ko vadīja sūtnis Kārlis Zariņš, nolēma rīkot dziesmu dienas Londonā jau tā paša gada jūnijā, kam jūlijā sekoja „Ziemeļanglijas dziesmu dienas” Līdsā. Abos šajos sarīkojumos kopkorī bija ap 400 dziedātāju un 2000 klausītāju. Pēc diviem gadiem, 1950. gadā

Virsdiriģents Teodors Reiters 1951. sava pēdējā dziesmu svētku kopkoņa priekšā

sekoja dziesmu dienas Lesterā, greznā „De Montfortas” aulā, kas kļuva par iemīļotu vietu šiem sarīkojumiem, kur dziesmu dienas rīkoja vēl 1958., 1961., 1967., 1971., 1975., 1981. un 1986. gadā. Visaugstāko vilni sasniedza Londonas dziesmu dienas 1951. gadā, ko ietilpināja tā gada slavenajā Britānijas festivālā („Festival of Britain”). Kopkoņu koncerts notika pārpildītajā Karaliskā Alberta aulā, kur 5000 skatītāju klātbūtnē no Zviedrijas atbraukušais Teodors Reiters vadīja visu jaukto koņu programmu, kamēr vīru koņus diriģēja Jērums un Roberts Zuika.

Par spīti tam, ka jau 1951. gadā sākās izceļošana uz tālākām trimdas zemēm un Lielbritānijas latviešu skaits samazinājās gandrīz uz pusi, dziesmu dienu tradīcija turpinājās. Starp 1949. un 1986. gadu (kad notika Anglijas pēdējās dziesmu dienas Lesterā) rīkoti pāri par 20 šādu sarīkojumu - dziesmu dienas, dziesmu dienu atskaņas, brīvdabas un jaunatnes dziesmu dienas. Arī pēc 1986. gada turpināja rīkot mazāka mēroga dziesmu dienas „Straumēnos”.

Roberts Zuika vada kopkori latviešu dziesmu dienās Lesterā 1958. gadā. v. BĒRZKALNA ARHĪVĀ

I Eiropas Dziesmu Svētki

Ideja atkal rīkot dziesmu svētkus Vācijā, apvienojot visus Rietumeiropā dzīvojošos latviešus, faktiski dzima Anglijā. Alberts Jērums, kurš iedvesmoja pirmās Anglijas latviešu dziesmu dienas, bija arī šo svētku ideju autors.

Rīcības komiteju apstiprināja Eiropas „jumtu” organizācija – LAK EC (Latvijas Atjaunošanas Komitejas Eiropas Centrs) un par rīcības komitejas priekšsēdi izraudzīja Latviešu Biedrības Hamburgā koŗa diriģentu Artūru Cipuli. Rīkotāji bija galvenokārt Hamburgas latviešu saime. Par goda priekšnieku iecēla sūtni Kārli Zariņu, kuŗam diemžēl nebija lemts pieredzēt pašus svētkus.

Pirmos Eiropas latviešu dziesmu svētkus ievadīja divi dievkalpojumi, kas kopā pulcēja 2200 dievlūdēju. Atklāšanas aktā starp apsveikumiem bija sveiciens no valstsvīra Konrada Adenauera. Dzejnieks Andrejs Eglītis skandēja prologu, un akta svinīgumu izcēla no Amerikas atvestais jaunais dziesmu svētku karogs. 1400 viesu noskatījās izrādī J. Viesiena lugai „Kāds iet, jums jāpaliek”. Jaunatnes rītā Andŗa Vītoliņa vadībā piedalījās 70 jaunu muzikantu. Tajā pašā dienā tautas dejas uzvedums baletmeistara E. Leščevska vadībā Viktorijas sporta laukumā, pulcināja ap 4000 skatītāju. Jaundarbu koncertā (tradīcija, ko ieviesa Anglijas latviešu dziesmu dienās) skandināja Apkalna, Jēruma, V. Dārziņa T. Ņeniņa un J. Mediņa darbus.

Abiem koŗu koncertiem (1800 krēslu lielās koncerttelpas izrādījās par mazu, lai būtu tikai viens!) biļetes bija izpārdotas, un koristi no 25 koŗiem bija ieraduŗies ne tikai no Vācijas, Zviedrijas un Anglijas, bet arī no Kanādas. Koncerta virsdiriģenti bija Alberts Jērums un Helmers Pavasars, galvenā soliste – I. Dzene, bet ēģelniece – Irēne Narvaite.

„Šis līdz šim lielākais Eiropas trimdas latviešu kulturālais sarīkojums padarīja sirdis maigas un satuvināja tādus, kas gadiem nebija tikuŗies.....It kā ar vainaga vizuļiem būtu noslaucīti griesti, palodas un durvju priekŗa. Tas ir vainags, kas atstaro gaismu – mūsu kulturālo sasniegumu un senso vērtību vainags.” Gunārs Irbe, *Jaunā Gaita* nr. 50 (1964. g.)

II Eiropas Dziesmu Svētki

Pēc četriem gadiem sekoja **Otrie Eiropas latviešu dziesmu svētki, Hanoverā, Ziemeļvācijā. 1968.** gada notikumus aizēnoja norises pasaules politikā un sabiedriskā revolūcija, ko simbolizēja studentu nemieri Francijā tā paša gada maijā un jūnijā. Līdz 1968. gadam bija izaugusi vesela jauna trimdas latviešu pauudze, un tūlīt pirms dziesmu svētkiem

bija plānots Berlīnē rīkot pirmo „Vispasaules Latviešu Jaunatnes Kongresu”. Sabiedrotie (briti, amerikāņi un franči), kuriem bija vara pār Berlīni, kongresu aizliedza, lai izpatiktu Padomju Savienībai, kas tajā laikā draudēja okupēt Čehoslovākiju. Vietu, kur plānoja rīkot kongresu, sargāja ASV zaldāti savos „džīpos”, un jaunieši savu kongresu pārcēla uz Hanoveru. Čehoslovākiju, protams, okupēja tā vai tā.

Sākotnējā doma bija otros Eiropas dziesmu svētkus rīkot Zviedrijā, bet kā rakstīja rīcības komitejas loceklis R. Legzdīņš Londonas Avīzē (1968. g. 12. jūlijā): „...izrādījās, ka pašreizējās apstākļos tas nav iespējams. Zviedru valdība brāļojas ar krieviem, un baltiešu jautājums nav populārs.” LAK EC izšķīrās par Hanoveru ar tās skaisto Pilsētas halli, kurā varēja uzņemt aptuveni 4000 klausītāju un blakus telpās atrisināt visas dziesmu svētku funkcijas. Svētki bija veltīti Latvijas valsts proklamēšanas 50 gadu atcerei.

Pilsētai latviskumu un svētku izjūtu nodrošināja tas, ka katram tramvajam priekšpusē bija piestiprināti divi Latvijas karodziņi. Starp Hanoveras svētku lielākajiem sarīkojumiem bija vokālais jaundarbu

koncerts, kurā dziedāja H. Pavasara, E. Šēnfelda un A. Jēruma jaundarbus. Arī notika instrumentālais jaundarbu koncerts, kur uzveda Šēnfelda sarežģīto gabalu „Šarādes” un kontroversiālo Gundara Pones „...ossia”. Blakus rakstnieku rītam tautas deju uzvedumam un jaunatnes rītam svētkos pirmizrādi piedzīvoja arī M. Ziverta „Rīga dimd” autora režijā. Jaunums šais svētkos bija arī diriģenta un obojista A. Jansona vadītais Ņujorkas kokļu un dziedātāju ansambļa koncerts, kas publikā guva lielu atsaucību.

Kopkora koncertā bija pāri par 500 dziedātāju, ko diriģēja prof. Arvīds Norītis (Zviedrija), Longīns Apkalns (Vācija) un Alberts Jērumš (Anglija), kamēr vīru koru vadīja Amerikas viesis Roberts Zuika.

„Nosvied darba dienas smagumu, apvelc svētku drānas, košo latviešu tautas tērpu un brauc uz dziesmu svētkiem!..... Rādīsim mūsu kultūru plašajai pasaulei tāpat kā toreiz pirms simt gadiem, kad latvieši beidzot paši ar Dziesmu svētku palīdzību iekaroja savu galvas pilsētu Rīgu, kurā toreiz saimniekoja svešinieki tāpat kā šodien. Ikviens latvietis ir aicināts šajos svētkos, un ikviena latvieša pienākums ir tur būt.” R. Legzdīņš Londonas Avīzē nr. 1140 (1968.g.)

MOVE TO COOL CZECH CRISIS

BRITAIN joined with France and America yesterday in a dramatic move to keep down the tension over the Czech crisis. They banned a congress in Berlin of young people whose parents were exiled from the Soviet republic of Latvia. They did this so as not to give the Russians any pretext for stepping up their pressure on Czechoslovakia. Russia invaded and annexed Latvia in August 1940. And Western officials feared that the congress, which was to have started today, would generate a lot of anti-Russian feeling. In Moscow yesterday, Soviet Premier Alexei Kosygin had talks with Czech Trade Minister Václav Vales, ending speculation that he was already on his way to Czechoslovakia with Soviet leaders. The talks began as Russia announced big air exercises to back up her troop manoeuvres. The Russians were also reported to have stopped all Russian tourist traffic to Czechoslovakia.

III Eiropas Dziesmu Svētki

Ķelnē, pilsētā pie Reinas, 1973. gada 19. jūlijā atklāja dziesmu svētku simtgadei veltītos **3. Eiropas latviešu dziesmu svētkus**. Simtgadi atzīmēja arī Latvijas himnai, jo Baumaņu Kārļa himnu pirmo reizi dziedāja 1. vispārīgo Dziesmu svētku atklāšanā Rīgas latviešu biedrībā 1873. gada 26. jūnijā.

Dalībnieku un apmeklētāju skaits Ķelnē kopā bija ap 5000. Šoreiz grūto priekšsēža lomu svētku rīcības komitejā uzņēmās diriģents Longīns Apkalns. Lielajā, bet akustiski ne visai piemērotajā Ķelnes Mesas hallē notika kopkoņu koncerts, atklāšanas akts un latviešu operas mūzikas koncerts, kur pats Apkalns dziedāja jeb izpildīja Kangara lomu („Uguns un Nakts”). Jaundarbu koncertā atkal atskaņoja jaunu avangardista Gundara Pones skaņdarbu kameramūzikas ansamblim: „Meistara Jāņa pasauli” (vai „De Mundo Magistri Ioanni: echus, voces, tintinnabulaque ex antiquitate rigensi, 1973”), kurā tika ieviesti tādi priekšmeti kā stikla pudeles un lielas papes plāksnes!

Dziedātāji un orķestranti Dziesmu svētku jaunatnes rītā. H. Blesūra uzņēmums.

Jaunatnes rītu atkal vadīja komponists Andris Vītoliņš no Zviedrijas, šoreiz kopā ar Andreju Pommeru. Arī šai reizē viss bija izcili. *Jaunās Gaitas* 98. numurā Gunārs Irbe rakstīja: „Abiem diriģentiem vienlaicīgi diriģējot, no skatuves plūda tas īstais dziesmu svētku gars, kas nav taisīta māksla, bet dziesma ar meijām, kalmēm un prieku. Paldies! Der laikam arī piebilst, ka Gircenicha

lielajā zālē diez vai kādreiz agrāk būs koncertējis orķestris ar katram orķestrantam individuāli rakstītām, viņa instrumentam un spējām tieši šai reizei pieskaņotām oriģinālpārtitūrām”. Tautas deju lieluzvedumā ledus hallē piedalījās 370 dalībnieki 24. deju vienībās, Veras Rullīņas vadībā.

Dievkalpojuma laikā Ķelnes milzīgajā un greznajā katedrālē dziedāja Lūcijas Garūtas kantāti „Dievs, Tava zeme deg” un Vītola „Rekviemu”. Katedrālē nekad agrāk nebija noticis ekumēnisks dievkalpojums, un tieši tas bija viens no visizcilākajiem momentiem šajos svētkos.

„Šai vasarā reizē ar Dziesmu svētku simtgadi 100 gadi atzīmējami arī Latvijas himnai..... Daža dziesma iekrīt tautas sirdī kā Dieva sēkla iekrīt zemes klēpī.....Mums tā bijis ar Baumaņu Kārļa ‘Dievs, svētī Latviju!’ Šīs dziesmas gaitas ar liktens nolikumu iet līdz mūsu tautas atmodai, kultūrālās un saimnieciskās neatkarības centieniem, tautas pašapziņai, neatkarības cīņām, pašu valstij, iet līdz varoņiem, mocekļiem, bēgļiem un jaunajiem latviešiem pasaules tautu vidū.” M. Ausala Londonas Avīzē nr. 1386 (1973.g.)

Šeit būtu arī jāpiemin, ka pēc trim gadiem, 1976. gada rudenī, Štutgartē (Vācija) arī rīkoja „1. Vācijas latviešu dziesmu dienas”. Vācijā bija palikusi tikai maza saujiņa to latviešu, kuri tur atradās 1948. gadā, bet to uzskatīja kā jaunu posmu, kaut, protams, trimdas dziesmu dienu tradīcija bija iesākusies tieši Vācijā.

IV Eiropas Dziesmu Svētki

Ceturtais Eiropas latviešu dziesmu svētki

Londonā 1977. gadā, no 26. līdz 31. jūlijam, notika vienlaikus ar karalienes Elīzabetes II sidraba jubilejas svinībām un skaitījās kā daļa no jubilejas svinību programmas. Un, ja Hanoveras dziesmu svētki 1968. gadā notika jauniešu „puķu

varas” un „hipīšu” laikā, tad tikpat krāšņu, bet daudz nihilistiskāku kultūras fonu deva Anglijas jaunā „pretkultūra” – panki un pankroks.

Sarkans Londonas autobuss ar dziesmu svētku uzrakstu

Rīcības komitejas vadību uzņēmās Marie Anna Zariņa – sūtņa Kārļa Zariņa meita. Kaut plašie attālumi no vienas sarīkojuma vietas uz otru sarežģīja rīcības komitejas darbu, tomēr izcilās auditorijas bez šaubām deva pacilājošu un īpaši svinīgu noskaņu. Dziesmu svētku atklāšana, jaunatnes rīts, rakstnieku rīts un populārās mūzikas koncerts notika Vestminsteras Centrālā aulā, iepretī parlamenta namam. Šajā vēsturiskajā zālē, kur 1946. gadā pirmo reizi bija pulcējusies Apvienoto nāciju asambleja, atklāja svētkus ar Zinaīdas Lazdas dzejoļa "Kad dziesma iet caur pasauli" vārdiem. Beidzot savu uzrunu un turpinot jau iesākto tradīciju iepriekšējos svētkos, Zariņa pasniedza jaunai diriģentei Ilzei Šakarei zizli, ar ko viņa nodirīģēja „Dievs, svētī Latviju!”. Tas bija Pirmo vispārīgo dziesmu svētku diriģenta Indriķa Zīles zizlis, ko rīcības komitejai bija pasniegusi Zīles mazmeita Neda Grīnupe.

Vitālija Sarkana zīmējums

Ekumēnisko dievkalpojumu noturēja Svētā Pauļa katedrālē, piedaloties anglikāņu baznīcas vadītājam Kenterberijas archibīskapam. Kopkoņu koncerts, tāpat kā pirms 26 gadiem Londonas dziesmu dienās, notika Karaliskajā Alberta aulā 3200 skatītāju klātbūtnē. Alberts Jērums, gados jaunais un nesen no Latvijas izbraukušais Marks Opeškins, Arvīds Purvs no Kanādas un Roberts Zuika no ASV vadīja 443 dziedātājus un solistes: Ruta Gerke, Ksenija Bidiņa, Gaida Trēziņa, Ilēna Pētersone, Lilija Zobena un Jāna Jēruma–Grīnberga. Koncerts notika Anitas Rundānes „veiksmīgi reģistrētiem un mūzikāli pieklāvīgiem pavadījumiem” pie varenajām Alberta aulas ērgelēm. Greznajā jaunceltņā Vemblejas konferenču centra lielajā zālē rīkoja simfonisko koncertu (starp solistiem slavenais pianists Arturs Ozoliņš), tautisko deju uzvedumu „Daba, darbs, dzīve” Viktora

Griguļa vadībā un svētku balli.

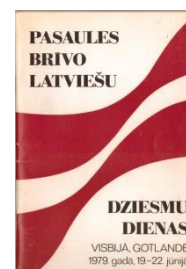
Bez šaubām, svētku balle Vemblejā ar 2000 dalībniekiem bija grezna, bet, ja ir runa par sabiedrisko dzīvi dziesmu svētku laikā, tad nevarētu nepieminēt to lomu, ko šajā neaizmirstamā nedēļā spēlēja Daugavas Vanagu Fonda nams (72, Queensborough Terrace). Namiņā, tagadējā šefpavāra un toreizējā saimnieka Mārtiņa Rītiņa vadībā, gandrīz vai 24 stundas dienā Rītiņš ar savu komandu apkalpoja dziesmu svētku saimi.

„Dziesmā tikušies, lai dziesmu daudzinām!” Alberts Jērums (foto: Uldis Grasis)

Pasaules Brīvo Latviešu dziesmu dienas Visbijā, Gotlandē

Alberts Jērums, kurš ierosināja pirmās Anglijas dziesmu dienas un bija idejas autors pirmajiem Eiropas dziesmu svētkiem, nepiedzīvoja savu pēdējo triumfu. Savest kopā latviešus uz mazas salas Baltijas jūrā, vistuvāk pieejamajā vietā Latvijai, un tur brīvā dabā rīkot dziesmu svētkus likās neiespējami. Bet šis bija arī viņa jau ilgi lolotais sapnis, „ka mūsu korim būtu jādzied tur, kur Latvija varētu sadzirdēt”. Jērums mira pēkšņi, 1978. gada 6. janvārī, dažas dienas pēc savas 59. dzimšanas dienas un tā arī nedabūja piedzīvot vienu no visskaistākajiem momentiem trimdas latviešu vēsturē.

Zviedrijas latvieši, ar rīcības komitejas priekšsēdi Jāni Muchku priekšgalā, rūpējās, lai īstenotu Alberta Jēruma sapni. Dziesmu dienas izdevās: 4000 latvieši, ieskaitot 600 koristus, sabrauca no visas plašās pasaules, lai dziedātu, dancotu un līgotu, cik vien iespējams tuvu Kurzemes krastiem. Vadmotīvs skanēja: „Taisīšu tiltu pār plašu jūru”.

*„Mums jātiek pāri, brīvības laiva mūs sauc!”
foto L. Niedre*

Atklāšanas sarīkojumā, brīvā dabā, Andrejs Eglītis, trimdā vispazīstamākais dzejnieks, uzrunāja tautu. Viņa vārdi atkārtojās: „Mums jātiek pāri, mums jātiek pāri... brīvības laiva mūs gaida...mums nav laika, mums jātiek pāri.....” Tā bija vienreizēja svētku uzruna, degsmes un mīlestības pilna. Aplausi rima. Putni čivināja. Tad Lilija Zobens no Anglijas dziedāja bez pavadijuma: „Dzegūze kūko, dzied lakstīgala, raud mūsu māsiņa svešā zemē....” Ja varu atļauties mazu personisku piezīmi: manā mūžā ir bijis tik daudz skaistu, latvisku brīžu, bet es izmainītu visus pret to, ka varēju būt klāt tieši šajā momentā.

Uz salu bija atbraukuši 500 Austrālijas latvieši un, starp tiem, Austrālijas dejotāji: „Saules josta”. Skaidrītes Darius choreogrāfijā dejotāji uzveda „Mārietes dziesmu”. Iestudējums veidots ap dainās apdziedāto Māras meitu Mārieti, kas atnākusi zemes ļaužu dzīvē dalīties savas tautas likteņos.

Mākslas izstādē izrādīja neliela Niklāva Strunkes un viņa dēla Lāra Strunkes gleznas – abi bija ieradušies ar bēgļu laivām Gotlandē pirms 34 gadiem. Vokālais ansamblis „Atbalss”, ko dibināja Anglijā pēc 1977. gada svētkiem, sniedza augsti vērtētu koncertu pašā dziesmu dienu sākumā.

Dziesmu dienas beidzās ar Jāņu nakti. Saulīte bija spīdējusi visu nedēļu, viegli pūta atsvaidsinošs jūras vējiņš un tāpat arī bija Jāņu naktī. Kā vēlāk teica Muchks: „Tajā jūnijā Dievs bija latvietis.” Minsteres ģimnāzisti dejoja tautas dejas un dziedāja Jāņu dziesmas, un tad minsterietis Ainis Izands (ko visi sauca par „Šefiņu”) ar palīgiem cēla milzīgu degošu jāņuguni klints malā, blakus jūrai. Līcī iebruca jachta un pacēla lielu Latvijas karogu. Saulīte norietēja un tad, tā likās, gandrīz uzreiz atkal ausa.

Ir svarīgi pieminēt arī politiskās atskaņas šiem svētkiem. Padomju Savienība bija iesniegusi notu Zviedrijas valdībai, protestējot pret svētkiem. Rīcības komiteja baidījās, ka svētkus aizlieds vispār. Gadus vēlāk Jānis Muchks intervijā teica: „Kad Amerikā rīkoja dziesmu svētkus, padomju sakarnieki lika mūs mierā, bet tā Gotlande viņiem dikti nepatika.” Grupai ar simts latviešiem no Austrālijas aizliedza tālāk braukt uz Latviju. Pat lielākam Ķīnas laikrakstam „Remin Ribao” bija raksts par Gotlandes svētkiem (te jāpiemin, ka tajā laikā PSRS un sarkanā Ķīna nebija vislabākie draugi). Apskatot Visbijas dziesmu dienas, rakstā nosodīja Maskavas krievināšanas politiku Baltijas valstīs un ironiski pieminēja maskaviešu lielo uztraukumu par Gotlandē sarīkotajiem latviešu svētkiem.

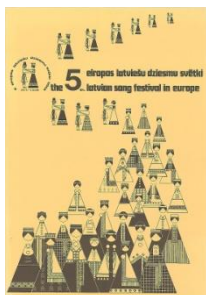
Lilija Zobens brīvdabas estrādē

Jāņuguns Visbijā pie Baltijas jūras. (Foto: Uldis Grasis)

„Pēdējo Latvijas gadu atmiņās varu vēl dalīties ar vidējo paaudzi, bet ko lai saku jaunažiem? Tiem, kas ir latviešu cilts, bet kam mājvieta nav pašu zeme? – Gotlande sauc! Gotlande, kuŗu apskalo Baltijas jūras viļņi, Gotlande, kuŗā piestāja jūsu vecāku bēgļu laivas...” Helmers Pavasars (Gotlandes dziesmu dienu vadonī)

V Eiropas Dziesmu Svētki

Trīs gadus vēlāk, 1982. gadā no 27. jūlija līdz 1. augustam, pienāca reize atkal Eiropas dziesmu svētkiem. Šoreiz svētku vieta bija Līdza, Ziemeļanglija. Iepriekšējā gada Anglijas dziesmu dienas Lesterā Marie Anna Zariņa jau bija rakstījusi: „Uz redzēšanos nākamgad Līdsā! Tur atkal turpināsim kalt rotas par godu Latvijai un paši sev par prieku.” Likās, it kā vienmēr tā būs, ka sekos svētki pēc svētkiem, ka, atvadoties no vieniem svētkiem, jāsaka „uz redzēšanos nākamajos!”. Ziemeļanglijā tajā laikā bija ļoti aktīva jauniešu sabiedrība un tieši no viņiem nāca iedvēsme Līdsā rīkot **Piektos Eiropas dziesmu svētkus**.

Dziesmu svētku gājiens

Dziesmu svētkos piedalījās 414 koristi, 300 dejojāji un 146 jaunatnes rīta dalībnieki. Svētku programmā ietilpināja kamerdziesmu koncertu, ko uzskatīja par mākslinieciski izcilāko sniegumu. Tur piedalījās spožie talanti: mecosoprāns Ilmārs Pētersone, vijolniece Ieva Graubiņa, čellists Jānis Laurs un pianiste Vita Matīsa (klavieres). Koncertā spēlēja Helmera Pavasara 1941. gadā komponēto „Otrais stīgu kvartets”, ko pirmo reizi atskaņoja kopš 1943. gada. Komponists tikai pēc tam ļoti nožēloja, ka koncertu neierakstīja finansiālu apsvērumu dēļ. Jaunatnes rītā (izpārdots – Līdsas universitātes aulā pietrūka sēdvietas!) uzveda Andra Vītoliņa komponēto „Šī saulīte man zināma, viņa saule nezināma” par cilvēka dzīves ritumu, izmantojot tautas dziesmu motīvus. Šoreiz arī „populārās mūzikas koncerta” vietā bija rok koncerts (kur uzstājās „Alis P” un „Arvīds un Mūrsitēji”) un arī pirmo reizi folkloristu sniegums: latviešu tautas mūzikas uzvedums „Ar dziesmiņu druvā gāju”. Ērgelniece Anita Rundāne no Kanādas ne tikai sniedza atzītu un mākslinieciski augsta līmeņa latviešu ērģelmūzikas koncertu, bet arī spēlēja koru mēģinājumus un koncertos un baznīcā.

Anita Rundāne

Pie brokastīm svētku pēdējā dienā sāka izplatīties baumas, ka Bradfordas Sv. Džordža halle, kur tajā dienā plānota svētku kulminācija – kopkorķkoncerts, esot nodegusi. Tas nebija melnais humors, bet gan patiesība: tajā naktī jūmtā izcēlies pamatīgs ugunsgrēks. Rīcības komiteja rīkojās ātri un izlēmīgi.

Līdsas pilsētas nams

Koncertu pārcēla uz Līdsas pilsētas nama zāli, kas gan bija par mazu, bet nolēma sniegt koncertu divas reizes. Jāņa Jēruma–Grīnberga rakstīja „EJAs Informācijā”: „Ja kāds pirms 2 mēnešiem būtu koristiem lūdzis divas reizes koncertu nodziedāt, būtu laikam izcēlusies milzīga brēka. Trīs reizes vienā dienā (ieskaitot ģenerālmēģinājumu) nodziedāt tādu koncertu nav nieks, bet ar ļoti maz izņēmumu un ar apbrīnojami možu garu koris tomēr visu to izturēja. Koncerta līmenis visumā bija augsts; koris skanēja svaigi un dzidri.”

Par spīti nelaimēm atmiņā paliks kora dziedāšana Līdsas pilsētas namā ar tās labo akustiku, Helmera Pavasara stīgu kvartets, Stokholmas latviešu teātris un burvīgais jaunatnes rīts. Dziesmu svētki arī izcēlās ar to, ka pirmo reizi tik aktīvi vadošās lomās, mākslinieciskos un organizatoriskos laukos, darbojās jaunā trimdas paaudze – tā paaudze, kas piedzimusi un uzaugusi ārpus Tēvzemes.

„Dziesmu svētku karuselis atkal uzņem tempu.” (Jāņa Jēruma–Grīnberga)

Pasaules Brīvo Latviešu dziesmu dienas Minsterē (1984.g.)

Pēc veiksmīgajām dziesmu dienām Gotlandē, protams, bija vēlme tās atkārtot. Rīcības komitejas rakstā Londonas Avīzē 1982. gadā rakstīja: „Kaut kad šie svētki mums būs jāatkārto. Sākumā likās, ka dziesmu dienas ir iespējamās tikai Gotlandē. Bet pārdomājot pirmo dziesmu dienu vienreizējo raksturu, tagad to redzam citādi. Atgriežoties Gotlandē, mēs varbūt tikai meklētu mūsu pazudušos

svētkus. Ja dziesmu dienām ir jānotiek Eiropā, tad svētku vietas izvēle ir gluži likumsakarīga. Jo maz būs Eiropā pilsētu, ar ko latvieši 40 svešuma gados būs vairāk saauguši kā ar Minsteri. Tātad: 1984. gadā Gotlandē II Minsterē. Mēs ceram paturēt Gotlandes svētku pacilātības un sirsnības kodolu un pievienot to ar Minsteres košumu.”

Tas arī izdevās. Otrās PBLA rīkotās dziesmu dienas, kas notika Vācijā, Minsterē, 1984. gadā no 31. jūlija līdz 5. augustam, bija komponista Pēterā Aldiņa vārdiem, „īsti tautas svētki”. Minsterē, protams, tad pastāvēja vienīgā pilna laika latviešu ģimnāzija ārpus Latvijas. Galvenā satikšanās vieta bija tieši skolas telpās (un milzīgā, aiz tās novietotā alus teltī ar nosaukumu „Jautrais ods”).

Starp rīkotājiem un skatuves māksliniekiem bija daudz bijušo skolnieku, un svētki labi atspoguļoja Vācijas latviešu saimes entuziasmu un organizatoriskās spējas. Turpinājās attīstība no iepriekšējiem svētkiem, un liela daļa no svētku vadības bija no jaunās paaudzes – arī visi koŗu diriģenti bija jaunāki par 35 gadiem. Rīcības komitejas vadību uzņēmās Jānis Muchks, kurš tik izcili bija organizējis Gotlandes dziesmu dienas un mūzikālās daļas vadītājs bija Marks Opeskins. Muchks atklāšanas aktā teica: „Šīs Pasaules brīvo latviešu dziesmu dienas Minsterē – tāpat kā Gotlandē – cer radīt latviskas kopības izjūtu un sniegt krāšņus sarīkojumus īstajā tautas svētku nozīmē. Šajā mazajā pilsētiņā mēs būsīm spiesti veselu nedēļu pavadīt ciešā latviskā kopībā. Vai nu sarīkojumu zālēs, vai „Jautrajā odā”, vai kopīgi dziedot vakaros, mēs visur sastapsim vecos draugus un iegūsīm jaunus. Lai šī nedēļa mums palīdz kaut uz brīdi aizmirst trimdas ikdienu!”

Gotlandē parādītais entuziasms, ceļojot pāri okeāniem uz Eiropu svinēt dziesmu svētkus, nebija mazinājies, un pāri par 1000 dalībnieku ieradās no ASV. Šoreiz arī no Venecuēlas bija ieradusies prāva jauniešu grupa (Karakasas tautas deju kopa

"Prievīte"), kas izcēlās ar savu „latīņu” mūzikas izvēli, iedegušajām sejām un dzīves prieku. Atbrauca arī sieviešu koris "Zīle" no Kanādas, bet no Austrālijas – Sidnejas latviešu teātris ar Mārtaņa Zīverta lugu „Kurpurrū”, kā arī „Saules jostas” dejotāji.

MLG skolotājs Mārtaņš Zandbergs diriģē bijušo MLG abiturientu un pašreizējo audzēkņu kori un kokaletājus. Foto: T. Spoģis

Līdsas svētkos iesākto tradīciju turpināja šoreiz ar rokvakaru “Odeona” naktsklubā. Uzstājās trīs ansambļi: “Skandāls” no Kanādas, „Ernests un Jūlijs” no ASV un „Arabs Varšavā” no Vācijas. Jauno

mākslinieku koncerts notika baroka pilī: Erbdrostenhof svētku zālē, kur piedalījās čelliste Linda Biruta Aile, kuŗa profesionāli spēlēja Ķelnes orķestrī un izcili atskaņoja sarežģīto Pones „Svīta solo čellam in C”. Uzveda Alfrēda Kalniņa operas „Baņuta” koncertversiju Andreja Jansona vadībā un Ņujorkas latviešu koŗa un septiņu solistu izpildījumā. Atsevišķu koncertu veltīja Minsteres Ģimnāzijai „Minsteres Latviešu Ģimnāzijas daudzinājums”. Ansambļu koncertā piedalījās „Atbalss” no Anglijas un „Solaris” un „Kolibrī” no ASV. „Kolibrī” arī spēlēja svētku ballē. Doma baznīcā dievkalpojumā piedalījās 17 mācītāji un ievada un nobeiguma mūziku spēlēja Brigita Mīze–Trauciņa, ieskaitot A. Kalniņa „Fantāziju sol-minorā”.

Apvienoto koŗu uzveduma „No Dikļiem līdz Minsterei”, dziesmas savienoja dzejnieces Valdas Dreimanes vārdi ar Jāņa un Kristīnas Bergholcas skandējumu. Kori veidoja 734 dziedātāju. Diriģēja Lilija Zobena, Marks Opeškins, Guntars Gedulis (Venecuēla), Imants Mežaraups (ASV) un Vizma Maksiņa (Kanada). Koncerta otrajā pusē atsevišķu posmu dziedāja kamerkoris, kas bija jauna, bet kontroversiāla attīstība.

Svētku gājiena kulminācija pie Minsteres Doma. Foto: Inese Auziņa-Smith

Dziesmu svētku noslēgumā tika rīkots īpašs brauciens ar vilcienu uz Austrumvācijas robežu, pie dzelzs aizkara, kur notika svinīgs akts ar Andreja Eglīša un Ulža Gravas līdzdalību.

„... arī ‘vadošās aprindās’ sāk atskārst patiesību, ka mums trimdā jārada gadsimtus pārdzīvot spējīga latviešu kultūra, mums jāiedvesmo mūsu bērni to pārmantot.... Viena no Minsteres dziesmu dienu pamatdomām bija rādīt dzimtenei un trimdai, ka trimdā uzaugusi jauna, darboties spējīga latviešu mūziķu paaudze, ka trimdas latviešu kultūra neaizies kapā.....” Andris Vītoliņš, Londonas Avīze nr. 1936 (1984)

Pasaules Brīvo Latviešu dziesmu dienas Minsterē (1987.g.)

Ja 1984. gadā atkusnis Padomju Savienībā vēl nebija manīts, tad trīs gadus vēlāk, kad atkal rīkoja PBLA dziesmu dienas Minsterē, atmoda bija jau sākusies. Svētku atklāšanā piedalījās Rolands Silaraups no Latvijas „Helsinki-86” grupas. Rolands tā paša gada jūlijā bija no Latvijas izraidīts par piedalīšanos akcijā pie Brīvības pieminekļa 1987. gada 14. jūnijā. Silaraups teica: „Arī ja es vairs neesmu dzimtenē, es nebeigšu prasīt brīvību Latvijai!” Par godu atklāšanai uzbūvēja brīvdabas estrādi blakus Minsteres pilij. Minsteres pilsēta pasludināja šo nedēļu par „Pasaules brīvo latviešu dienām”.

Tūkstoši klausītāju pils dārzā. 1. r. no kr. – ceturtais Rolands Silaraups – tikko izraidīts no Latvijas, tālāk A. Cipulis

Rīcības komitejas vadību atkal uzņēmās Jānis Muchks un viņa prezidijā darbojās arī Artūrs Cipulis, kurš bija vadījis pirmo Eiropas dziesmu svētku rīcības komiteju Hamburgā. Jāņa Muchka meita, Anna

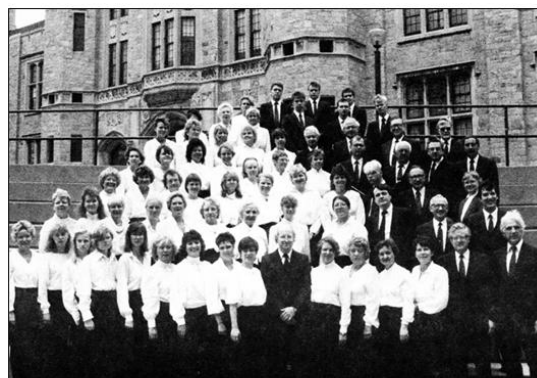
1987. gada Dziesmu dienu atklāšana pie Minsteres pils (Universitātes galvenā ēka). Labā pusē 550-balsīgs koris, kreisā pusē bērzaros ieslēpta runātāju tribīne. Jānis Muchks sveic svētku viesus

(arī rīcības komitejas locekle), atcerējās vietējo iedzīvotāju īpašo atsaucību: „...pat taksometriem uz aizmugurējā stikla bija uzraksti ‘Taksometri sveic latviešus Minsterē!’”. Svētkos pilsēta uz nedēļu kļuva ļoti latviska: pilsētas skatlogos bija Latvijas karodziņi un cita Latvijas simbolika, ielas izgreznotas ar Latvijas karogiem.. Tā Minstere 80. gados dziesmu dienās ietērpās latviešu karoga krāsās.”

Viena no lielām atšķirībām no 1984. gada dziesmu dienām bija, ka starplaikā Minsteres latvieši bija uzbūvējuši sev centru, kur arī atradās vieta ģimnāzijas internātam. Varēja teikt, ka svētki šoreiz bija pašu mājās (agrākās skolas telpas bija īrētas).

Atkal Ņujorkas latviešu koris mēroja tālo ceļu uz Minsteri, lai atskaņotu Alfrēda Kalniņa operas mūziku. Šoreiz izvēlējās tad vēl maz pazīsto „Salinieki”, uzvedot to kopā ar slaveno Nirnbergas simfonisko orķestri. Komponists Andris Vītoliņš „Brīvajā Latvijā” rakstīja: „Paldies Andrejam Jansonam un tā vadītajam Ņujorkas latviešu korim – tie izvērtušies par nozīmīgāko latviešu mūzikas centru ārpus Latvijas – par abu Alfrēda Kalniņa operu atskaņošanu abās Minsteres dziesmu dienās!”

No Austrālijas atkal bija atbraucis Saules Jostas ansamblis, uzvedot "Čāpiņu Jāņa precības". Šoreiz rokvakarā uzstājās vienreizējais „Ludvigs dzird!” no Vācijas. Notika piecas teātra izrādes. Solistu un instrumentālistu koncertos piedalījās trimdas mūziķu izlase: Rasma Lielmane, Brigita Mieze, Artūrs Ozoliņš un Ilēna Pētersone, kā arī jaunās paaudzes mākslinieki Pauls Berkolds, Pia Kaufmane un Aleksandrs Līvensons. Paralēli oficiālai programmai notika vesela rinda mazāku sarīkojumu.

Ņujorkas latviešu koris 1987. g. 13. jūnijā.

Jauninājums bija tas, ka pašiem koristiem deva iespēju izvēlēties daļu no koncerta programmas, piedaloties aptaujā "Mūsu mīļākā dziesma". Kopkoŗu koncertā arī pirmo reizi izskanēja PBLA Dziesmu dienu moto "Piemini Latviju", dziesmas komponists: Marks Opeskins. Korī piedalījās 540 dziedātāji, 310 dejotāji un jaunatnes rītā – 147 dalībnieki, kuri, starp citu, uzveda gabalu ar visinteresantāko

„Aprotāts” Berlīnes mūris
Foto: Teodors Aldzeris (Universitāts)

nosaukumu: Andŗa Heistera kompozīciju „Strazdi un zobu suka”.

Tūlīt pēc svētkiem, ar īpaši sarunātu vilcienu, 500 svētku dalībnieki devās uz Berlīni, pie Berlīnes mūŗa. Tur notika gājiens, koncerts, demonstrācija pie mūŗa un piemiņas brīŗi pie Staļina un arī nacisma upuru piemiņas vietām. Jaunieŗi mūŗi paŗu daŗās stratēģiskas vietas arī pamatīgi pārkrāsoja ar politiskiem saukļiem un zīmējumiem.

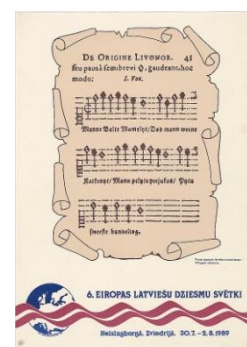
„Lai gan esam atstājuŗi Latvijas zemi, mēs neesam atstājuŗi mūŗīgo Latviju. Atstāt zemi nenozīmē atstāt tautu!” O. Pavlovskis, dziesmu dienu atklāŗanā.

VI Eiropas Dziesmu Svētki

Piedāvājums rīkot **Sestos Eiropas dziesmu svētkus Helsingborgā** jau bija gatavs tūlīt pēc Lidsas svētkiem 1982. gadā, bet starplaikā PBLA bija divas reizes rīkojusi dziesmu dienas Minsterē. Tomēr, pēc septiņu gadu pārtraukuma, Eiropas latvieši atkal paši rīkoja svētkus. Un tā ir sanācis, ka (līdz šim) pēdējie Eiropas latviešu dziesmu svētki notika Zviedrijā 1989. gadā, no 30. jūlija līdz 2. augustam.

Gunārs Pāvuls uzņēmās rīcības komitejas priekšsēža amatu. Atbildīgie par mūzikālo programmu bija Lilija Zobens, Andris Vitolinš un Gunars Zvejnieks. Pāvuls paziņoja, ka, kaut iepriekšējo septiņu gadu laikā bija notikušas divas mākslinieciski bagātas PBLA rīkotas dziesmu dienas, šoreiz uzsvars būs tieši uz Eiropas latviešu mākslinieku devumu.

Rīkotāji, protams, nebūtu varējuši zināt, cik ļoti Latvija mainīsies īsā laika posmā starp LAK EC lēmumu rīkot svētkus 1987. gada oktobrī un svētku atklāšanu. Svētki notika vēstures posmā starp Tautas Frontes rīkoto masu manifestāciju Daugavmalā 1989. gada martā un 1990 g. 15. februārī LPSR Augstākās Padomes lēmumu atjaunot Latvijas valstisko suverenitāti. Skatoties atpakaļ, varētu likties tā, ka šis moments bija tikai pāris soļu pirms brīvības atgūšanas, bet tai laikā nemaz tā nešķita. Ja līdz VI. dziesmu svētkiem vēl nebija īstenojies neatkarīgas valsts atgūšanas sapnis, tad svētku saime varēja tomēr priecāties par to, ka Latvijas koŗi, mākslinieki un skatītāji kopā varēja vienoties dziesmā ar to tautas daļu, kas bija palikusi dzelzs aizkara rietumu pusē.

Rīcības komitejas priekšsēdis Gunārs Pāvuls ar Zviedrijas valdības pārstāvi Lailu Freivaldi. Latviešu izcelsmes Freivalde svētku laikā bija tieslietu ministre bet vēlāk arī kļuva par ārlietu ministri.

Foto: Uldis Grasis

Foto: Uldis Grasis

Atklāšanas sarīkojumu 30. jūlijā Helsingborgas pilsētas namā ievadīja LAK EC priekšsēdis Jānis Ranka. Ranka aicināja uz brīdi aizmirst ikdienas rūpes un kopīgi iedzīvoties svētkos kā mūsu „tautas gara parādē”. Viņš teica: "Lai svešumā un okupācijā pastāvētu, lai šīs divas nelaimes izdzīvotu, ir nepieciešams gandrīz vai pārlaicīgs spēks un gudrība." Svētkos apsveica arī Zviedru valdības pārstāve, latviete Laila Freivalde. Atklāšanas koncerta muzikālo daļu veltīja komponistam Jānim Medīnam, kuŗam tuvojās 100 gadu dzimšanas atcere.

„Juventus” koris brīvdabas koncertā Foto: Uldis Grasis

338 balsu kopkori bagātināja Latvijas kori: Latvijas Universitātes „Juventus” un kamerkoris „Lauda” (diriģenti Juris un Uldis Kokari); un starp virsdiriģentiem aicināja Juri Kļaviņu, kora „Juventus” galveno diriģentu. Uzveda Jāņa Mediņa kantātes Dievgalda Liturģija pirmatsakaņojumu, izpildītāji: „Lauda” un koris „Dūdas” no Vācijas, diriģents Marks Opeškins. Folkloristu vidū bija divi Latvijas ansambļi: brāļi Muktupāveli un folkloras ansamblis „Senleja”. Rokvakarā brīvā dabā uzstājās ne tikai trimdas „Ludvigs dzird”, Pāvils Johansons un „Skandāls”, bet arī Latvijā ļoti pazīstamie ansambļi: „Remix”, „Jauns Mēness” un „Jumprava”. Koncertā „Seši latviešu skanraži” spēlēja ne tikai trimdas un pirmskaŗa Latvijas komponistu darbus (piemēram, Londonā dzīvojošā Eduarda Šēnfelda), bet arī Romualda Kalsona. Dzejas rītā uzstājās seši Zviedrijas latviešu dzejnieki (ieskaitot Veroniku Strēlerti) un divi Latvijas dzejnieki (Uldis Bērziņš un Māra Zālīte). Teātru izrādes uzveda aktieŗu trupas no Minsteres, Stokholmas un Rīgas.

Gājiens

Foto: Uldis Grasis

6. EIROPAS LATVIEŠU DZIESMU SVĒTKI

Par svētkiem Jānis Andrupis rakstīja „Brīvās Latvijas” slejās: „Tikšanās Helsingborgā 6. Eiropas latviešu Dziesmu svētkos apvāršņa ziņā bija plašāka nekā jebkad agrāk. Pirmo reizi trimdā satikās tēvzemes kori ar trimdas dziesmu talciniekiem, šķirtie brāļi un māsas pēc 45 atšķirtības gadiem sastapās svētku saimē un sajuta, ka viņus īstenībā nešķir varmācīgi novilktais robežas vai uzspiestie svešu varu zīmogi, bet dziļi vieno savas tēvzemes, savas tautas un valsts nākotnes likteņi. Tā bija brīnīšķa tikšanās kopēju mērķu un sirdīs izjusta zvērasta zīmē.”

Jau gadu vēlāk trimdas kori, ansambļi un diriģenti varēja piedalīties 20. Vispārējos dziesmu svētkos Rīgā. Jānas Jērumas–Grīnbergas aprakstītais „Dziesmu svētku karuselis” turpināja griezties, un atkal uzņēma apgriezienus.

Lilija Zobens diriģē kopkori

Foto: Uldis Grasis

„Svešumā satiekas tauta Brīvības dziesmā; Dziesmota tikšanās ļauta — Vienības liesmā...” (Alberts Spogis, dziesmu svētku vadonī)

Tauta briesmās, tauta dziesmās

Šajā rakstā nav bijis vietas pieminēt visus koncertu un sarīkojumu veidus šajos dziesmu svētkos un dziesmu dienās. Svētkos satikās un atsevišķus sarīkojumus rīkoja gaidas un skauti, politiskās partijas, korporācijas, juristi, zobārsti un ārsti, jaunieši, ģimnāzisti un vēl un vēl. Notika gājieni, demonstrācijas, uzstāšanās ārzemniekiem, pat ielu koncerti. Tauta satikās, svinēja un dziedāja. Nav arī bijis vietas pieminēt visus varoņus: māksliniekus un rīkotājus, kuri pašizliedzīgi un bez atalgojuma padarīja to visu iespējamu.

Rebendorfas gaidas un skauti 1946. gadā, kad Eihšetē notika latviešu dziesmu svētki.

Eiropas dziesmu dienas un svētkus raksturoja vienkārša vēlme sanākt kopā apstākļos, kad tauta bija izkaisīta pa visu pasauli un tās nākotne atradās zem jautājuma zīmes. Svētku vērtību pastiprināja uzsvars, ko rīkotāji un mākslinieki lika ne tikai uz koncertiem un izrādēm, bet arī uz jaunu latviešu kultūras mantojuma radīšanu. Tas viss, protams, bija daļa no cīņas lai latviešu tauta un kultūra izdzīvotu. Jānis Andrupis „Brīvā Latvijā” 1989. gada augustā aprakstīja šo motivāciju: „Pati lielākā un svarīgākā pulcēšanās trimdā ir Dziesmu svētki. Tie liek atbalsoties katra garīgi modra latvieša sirdī kādam zvanam, kas dun no neredzamas svētnīcas torņa un sasauc mūs visus kopā. Tautai, kas iedzīta tik apdraudētās likteņa spīlēs kā latvieši, ir svarīgi pulcēties, lai apzinātu savas aizstāvamās robežas, savu spēku un draudīgās briesmas. Šāda tikšanās vajadzīga ne tikai priekam, bet vairāk gan likteņa draudu pārspēšanai.”

No 1946. gada „dīpišu” laikiem līdz pat 1989. gadam, latvju tautai draudēja eksistenciālas briesmas un dziesmu svētki tai palīdzēja izdzīvot. 1999. gadā, desmit gadus pēc Helsingborgas svētkiem, to rīkotājs Gunārs Pāvulis rakstīja „Brīvās Latvijas” slejās: „Paliksim ticībā, ka nekad nerīkosim 7. Eiropas latviešu dziesmu svētkus.” Ar to viņš izteica cerību, lai latvieši vairs nekad nebūtu bēgļu tauta.

Bet laiki mainās, un maināmie arī mēs. Tagad, neatkarības apstākļos, desmitā daļa tautas mīt ārzemēs un, dzīvodama ārzemēs, varētu arī pazust. Vai droši varam pateikt, ka tauta nav briesmās un ka arī turpmāk nebūs derīgs dziesmu vairogs?

„....rūpēsimies par to, lai tie, kas nāks pēc mums, arī par mūsu laikmetu varētu sacīt: ‘Tautu izglāba dziesmu gars!’” (Vaira Vīķe-Freiberga)

Aivars Sinka
2013.gada 13. aprīlī

Avoti:

- Jaunā Gaita (vairāki nr.)
- Latvju Mūzika (vairāki nr.)
- Londonas Avīze (vairāki nr. – pieejami caur www.periodika.lv)
- Brīvā Latvija (vairāki nr. – pieejami caur www.periodika.lv) arī www.brivalatvija.lv
- Lielbritānijas Latviešu dokumentācijas centrs un arhīvs
- Valentīna Bērzkalna grāmata – „Latviešu dziesmu svētki trimdā” (1946-1965)
- Bīskapes Jānas Jērumas-Grīnbergas vēl npublicēts raksts – „Anglijas latviešu dziesmu dienas no 1949. līdz 1986. gadam” (domāts grāmatai „Latvieši Lielbritānijā”)
- Tīmekļa vietne: „DP Albūms” <http://www.dpalbums.lv/>
- „Dienas” intervijs ar Jāni Muchku – 1997. gada 24. maijā – „Kā latvieši Gotlandē taisīja tiltu”
- ELJAs Informācija: 97. nr.
- Alberta Spoģa grāmata – „Minsteres Latviešu Ģimnāzija izdzīvoja”
- Intervija ar Annu Muhku tīmekļa vietnē: „Latvijas ļaudis – virtuālā enciklopēdija” http://gramata21.vip.lv/old-data/users/muhka_anna/p1.html?language=lv
- Virtuālā enciklopēdija „Latvijas ļaudis” www.latvijasljudis.lv
- „Universitas” Nr. 60, publicēts 1987. gada rudenī